

**До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023-55
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(61024, м. Харків, вул. Пушкінська 77)**

РЕЦЕНЗІЯ

На дисертацію Павловського Олександра Сергійовича, підготовлену на тему «Договір поставки матеріальних ресурсів за участю військових частин відповідно до законодавства України» та подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю «Право» (Харків, 2023)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. На сьогодні законодавство і доктрина в Україні зорієнтовані на правове регулювання суб'єктів підприємницької діяльності, стосовно інших учасників обороту таких як суб'єкти публічного права: держава, територіальні громади, органи державної влади, непідприємницькі юридичні особи, зокрема, військові організації, політичні партії, освітні установи, установи в сфері охорони здоров'я, такі дослідження не проводяться. Аналізуючи діюче законодавство, можна вказати про те, що Збройні Сили України є організаційно складною структурою. Найбільшою самостійною одиницею в усіх видах Збройних Сил є військова частина. Правові проблеми участі військових організацій в цивільних відносинах залишаються недостатньо дослідженими, зокрема, не розроблені положення, які регулюють цивільно-правовий статус військових організацій, підстави і порядок їх цивільно-правової відповідальності. Не визначений порядок державної реєстрації військових організацій як юридичних осіб. Потребують правового регулювання питання правового режиму майна, яке створюється в результаті господарської діяльності військових організацій, а також порядок розпорядження таким майном. Дослідження особливостей військових організацій як юридичних осіб, враховуючи те що вони поєднують в собі як публічно-правову так і приватно-правову природу, визначення їх місця в системі юридичних осіб України, аналіз здійснення ними господарської і підприємницької діяльності є вельми актуальними питаннями на сьогодні для України. Крім цього, актуальність вказаних питань обумовлена введенням в Україні військового стану, який триває вже два роки і на сьогодні оборона нашої

країни її захист покладається в тому числі і на військові організації. Актуальними є також питання правового регулювання відносин за участю військових частин, особливостей укладення договірних правовідносин за участю військової частини, їх виконання та правових наслідків невиконання або неналежне виконання покладених обов'язків на учасників визначених правовідносин. Всі ці проблеми правового статусу військових організацій обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Основні положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є належним чином обґрунтованими і науково достовірними. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів та прийомів наукового пізнання, застосування яких зумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в поєднанні їх соціального змісту й юридичної форми. За допомогою історико-правового методу було досліджено стану і тенденції правового регулювання відносин за участю військових частин. Системний і структурно-функціональний метод використано для розкриття структури відносин у сфері забезпечення матеріальних ресурсів та правосуб'єктності, правового статусу військових частин. На основі методу аналізу і синтезу сформульовано поняття юридичної особи суб'єкта публічного права, структуру відносин, опосередковуючи поставку матеріальних ресурсів, а порівняльно-правовий дав змогу окреслити шляхи імплементації у вітчизняний правовий порядок ефективних напрацювань зарубіжного досвіду законотворення, правової доктрини та судової практики у сфері регулювання відносин за участю військової частини. Ретроспективний та перспективний методи і метод моделювання сприяли формулюванню пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавства у досліджуваній сфері.

В цілому методологічна основа дисертаційного дослідження характеризується комплексністю, а охоплені питання сприяли досягненню поставленої мети дослідження, яка полягає у з'ясуванні правосуб'єктності, особливостей правової природи військових організацій, дослідження ознак військової організації як юридичної особи суб'єкта публічного права, особливості правового регулювання договірних відносин за участю військових організацій, правові проблеми цивільно-правової відповідальності військових організацій за зобов'язаннями. В процесі дослідження дисертант показав

глибокі знання теми, вміння самостійно узагальнювати й аналізувати законодавчі акти, спеціальну літературу, робити науково-обґрунтовані висновки.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Використання дисертантом необхідної кількості нормативних та доктринальних джерел сприяло глибокому й системному висвітленню досліджуваної тематики, формулюванню численних висновків і пропозицій, що мають ознаки наукової новизни, зокрема автором визначено специфіку правосуб'єктності військової частини, сформульовано визначення договору поставки матеріальних ресурсів за участю військових частин, визначена структура договірних зв'язків залежно від суб'єктного складу учасників договірних відносин, особливістю відповідальності військової частини є майнове відшкодування збитків у формі безпосередньої заміни товару, його допоставки, доукомплектації, пропорційного зменшення ціни або виплати неустойки.

На основі проведеного дослідження за обраною темою сформульовано нові положення, які за своїм якісним рівнем є гідним і новим теоретичним внеском у сучасну доктрину цивільного права. Результати дисертаційного дослідження Павловського О.С. мають необхідний рівень наукової новизни і є достовірними. Дисертаційна робота є першим у сучасній науці цивільного права України комплексним дослідженням договору поставки матеріальних ресурсів за участю військових частин відповідно до законодавства України.

Зокрема, вперше дисертантом визначені такі положення:

Обґрунтовано положення про те, що військова частина є юридичної особою суб'єкта публічного права, остання створюється в розпорядчому порядку Міністерством оборони України. Дисертантом сформульоване авторське визначення поняття військової частини. В роботі автор дослідив ознаки військової частини як юридичної особи публічного права. За організаційно-правовою формою військова частина є установою, яка створюється для реалізації публічних завдань.

Автором визначена специфіка правосуб'єктності військової частини, як соціально-правової можливості, забезпеченої державою матеріальними, юридичними гарантіями бути учасником цивільних правовідносин. Особливістю участі військових частин в цивільному обігу є те що вони не є професійними учасниками, діяльність яку вони здійснюють повинна бути строго регламентована і визначена установчими

документами. Правосуб'єктність військової частини обумовлює певний правовий режим володіння майном останньої.

Автором запропоновано визначення договору поставки, визначена структура договірних зв'язків в договорі поставки матеріальних ресурсів військових частин залежно від суб'єктного складу. Дисертантом обґрунтоване положення про те, у договірних відносинах за участю військових частин правова природа цих відносин не змінюється і такі відносини не переходять в розряд адміністративно-правових відносин, а обмеження договірної свободи обох сторін які виражаються в процедурі договірного зобов'язання і імперативних вказівках є охоронним елементом цивільно-правового.

Дисертантом запропонована класифікація договорів які укладаються за участю військових частин, визначено порядок державної реєстрації військових частин як юридичних осіб згідно діючого законодавства, автором запропоновані теоретичні положення щодо законодавчого закріплення в Цивільному кодексі України окремих положень щодо врегулювання договору поставки, договору поставки для державних потреб, з визначенням їх предмету, статусу сторін, порядку укладення, умов виконання і відповідальності за порушення умов договору.

4. Наукова і практична цінність одержаних результатів полягає в можливості використання висновків та пропозицій в дисертації в правотворчій діяльності для удосконалення положень чинного законодавства в сфері договірних відносин, у правозастосовчій діяльності шляхом їх застосування в діяльності судами при розгляді відповідних категорій справ, адвокатами, нотаріусами та іншими суб'єктами під час здійснення професійної діяльності, в навчальному процесі під час викладання дисципліни “Цивільне право”, при підготовці відповідних методичних і навчальних посібників, а також підручників для студентів вищих навчальних закладів юридичної освіти.

5. Повнота викладення положень дисертації в опублікованих працях. За результатами дослідження автором було опубліковано три статті опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, одна стаття опублікована у зарубіжному фаховому виданні держави ЄС, а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином, результати дослідження пройшли належну апробацію згідно з нормативними вимогами.

6. Дискусійні положення та зауваження. Враховуючи теоретичну і практичну цінність одержаних дисертантом результатів дослідження, а також глибину і комплексність проведеного аналізу, в роботі є положення які мають дискусійний характер.

1. Так, дискусійним положенням дисертації є положення на стор. 46 про те, що Міністерство оборони України наділене компетенцією реєстраційного органу військових частин. Дана реєстрація забезпечує можливість отримання необхідної інформації при виборі контрагента та веденні господарських операцій, сприяє стійкості економічного обороту, оскільки реєструються і зміни правового статусу юридичних осіб для військових частин суть яких полягає – в єдності та одночасності створення та реєстрації їх як юридичних осіб, коли сам факт установи є безумовною та достатньою підставою для реєстрації. Отже, особливістю даної процедури слід визнати те, що військові частини як юридичні особи підлягають державній реєстрації в Міністерстві оборони України. З цієї метою цілком обґрунтовано створення у названих органах спеціальних структурних підрозділів Мін'юсту, який і буде вести реєстр військових організацій – юридичних осіб. Цілком прийнятний й інший варіант: при Міністерстві юстиції створюється відповідний структурний підрозділ, що буде займатися реєстрацією військових організацій (частин) – юридичних осіб. Вважаємо, що по-перше, Міністерство оборони України є юридичною особою публічного права і підлягає державній реєстрації і набуття статусу юридичної особи з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань (ст. 4 Закон України “Про центральні органи виконавчої влади”; по-друге, Ви вказуєте про те, коли сам факт установи є безумовною та достатньою підставою для реєстрації. Тут потрібно з'ясувати правову природу такої установи. В доктрині і в законодавстві розрізняють поняття приватної і публічної установи. Про яку установу йде мова? Вважаємо що це публічна установа. А якщо так то повинно встановити її правову специфіку. По-третє, військова частина як і інші різновиди військових організацій підлягає державній реєстрації в порядку встановленому Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань”. Згідно зі ст. 3 Закону дія вказаного закону поширюється на відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб незалежно від організаційно-

правові форми, форми власності та підпорядкування. Вважаємо що не можна Міністерство оборони України розглядати в якості органу державної реєстрації.

2. Потребує уточнення положення дисертації, зокрема на стор. 2 Ви вказуєте про те, що військові частини за характером прав на майно юридичної особи її засновників і самої юридичної особи є юридичними особами, у яких відокремлене майно знаходиться на обмеженому речовому праві. Далі по тексту дисертації на стор. 51 Ви робите висновок про те, що юридична особа суб'єкта публічного права – це публічно-правове утворення, створене державним органом (наприклад, Міністерством оборони України), для здійснення покладених на неї державних функцій, виступає у цивільному обороті як від свого імені, так і у передбачених законом випадках від імені державного органу, має відокремлене майно, яке належить їй на речовому праві (узуфрукту) і як правило, несе самостійну відповідальність. У висновку до підрозділу 1.2. (стор. 51-52) Ви робите висновок про те що, юридичні особи суб'єкти публічного права не є власниками майна, для них майнова ознака має дещо формальний характер, оскільки майно належить їм на підставі речових прав. Право на управління державою юридичними особами суб'єктами публічного права базується на повноваженнях держави-власника. По-перше майно належить військовим частинам на праві оперативного управління згідно діючого законодавства України. По-друге право узуфрукту як одного з різновидів речових прав не передбачено на сьогодні в діючому законодавстві України, йде тільки обговорення; по-третє, в роботі повинно було приділяти увагу дослідженню таких речових прав які могли б бути альтернативою праву господарського відання і праву оперативного управління, зокрема праву узуфрукту, праву довірчої власності, праву власності юридичних осіб суб'єктів публічного права.

3. Потребує уточнення положення дисертації, зокрема на стор. 124 Ви вказуєте про те, що договір поставки матеріальних ресурсів за участю військових частин за юридичною природою є складною формою, так як він регулює товарно-грошові, майнові та організаційні відносини у сфері виробництва. Використання саме такої договірної форми виробництва й реалізації продукції та товарів дозволяє відносити договір поставки до спеціального правового інституту цивільного права, адже за допомогою цих договорів упорядковуються відносини, пов'язані саме з виробництвом як продукції виробничо-технічного призначення, так і товарів народного споживання.

По перше, потребує уточнення Ваша позиція щодо правової природи договору поставки, вказівка на те що вона є складною не пояснює сутності і особливостей вказаного договору. По-друге, в залежності від визначення правової природи цього договору залежить і визначення місця договору в системі договірних права України, по-третє, що Ви розумієте під спеціальним правовим інститутом цивільного права. Вказане положення потребує пояснення.

Водночас наведені зауваження і побажання не применшують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Проведена дисертантом робота засвідчує його фахову зрілість, вміння ставити і професійно вирішувати актуальні дослідницькі завдання. Рецензована дисертація є самостійним завершеним комплексним і актуальним дослідженням.

У зв'язку з цим наукова праця Павловського Олександра Сергійовича «Договір поставки матеріальних ресурсів за участю військових частин відповідно до законодавства України» за змістом відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2022 року № 40, а її автор заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидатка юридичних наук, доцентка
кафедри цивільно-правової політики,
права інтелектуальної власності та інновацій
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Підпис *Вікторія Піддубна*
Засвідчую *Вікторія Піддубна*
Нач.ВК *Вікторія Піддубна*
02.02.2024 р.

Вікторія Піддубна